

UCHWAŁA Nr 49/2022-2025
Zachodniopomorskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego V kadencji
z dnia 19 lutego 2025 r.

w sprawie poparcia rekomendacji Fundacji Odpowiedzialna Polityka i Stowarzyszenia 61 dla działań polskich władz oraz instytucji europejskich w sprawie wstrzymania finansowania działań organizacji społecznych w Polsce w ramach amerykańskiej pomocy zagranicznej

Na podstawie § 3 ust. 2 Regulaminu organizacji i trybu działania Zachodniopomorskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, będącego Załącznikiem nr 2 do uchwały nr 767/16 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 maja 2016 r., zmienionego uchwałą nr 2281/18 z dnia 18 grudnia 2018 r., uchwałą nr 1297/20 z dnia 22 września 2020 r., uchwałą nr 1127/22 z dnia 13 lipca 2022 r. i uchwałą nr 261/23 z dnia 21 lutego 2023 r., Zachodniopomorska Rada Działalności Pożytku Publicznego postanawia:

§1

Wyrazić poparcie dla rekomendacji Fundacji Odpowiedzialna Polityka i Stowarzyszenia 61 dla działań polskich władz oraz instytucji europejskich w sprawie wstrzymania finansowania działań organizacji społecznych w Polsce w ramach amerykańskiej pomocy zagranicznej, których treść znajduje się w załączeniu.

§2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca
Zachodniopomorskiej Rady
Działalności Pożytku Publicznego
Irmina Olejnik-Czerwonka

Jak wstrzymanie amerykańskiej pomocy zagranicznej wpływa na działania organizacji społecznych w Polsce?

Co się wydarzyło

20 stycznia 2025 r. Prezydent Donald Trump ogłosił zamrożenie niemal wszystkich programów pomocy zagranicznej na co najmniej 90 dni do czasu zapewnienia ich zgodności z amerykańskim interesem państwowym. Ogłoszenie dotyczy również wsparcia dla Ukrainy.

W rozesłanym do pracowników Departamentu Stanu i agencji rządowych memorandum sekretarz stanu USA Marco Rubio nakazał wstrzymanie prac nad niemal wszystkimi programami pomocy zagranicznej i opracowanie raportów dotyczących zgodności tych programów z celami polityki zagranicznej USA.

Polskie organizacje realizujące programy finansowane w ramach amerykańskiej pomocy zagranicznej w obszarach migracji, pomocy humanitarnej, edukacji, społeczeństwa obywatelskiego, wolnych mediów oraz praw kobiet otrzymały mailowe informacje z nakazem natychmiastowego wstrzymania działań lub informację o wstrzymaniu procedur wypłacenia przyznanych już środków.

W środę wieczorem, 29 stycznia, Departament Stanu złagodził stanowisko i przywrócił możliwość dalszej realizacji projektów humanitarnych (ratujących życie) przy jednoczesnym podtrzymaniu decyzji o tymczasowym nieprzyznawaniu nowych środków na te cele, oraz podtrzymał zakaz realizowania działań obejmujących aborcję, działania na rzecz planowania rodziny czy tzw. „programy ideologii płci”. Marco Rubio nie podał szczegółów dotyczących sposobu przywracania wypowiedzianych wcześniej umów.

Finansowanie pomocy humanitarnej i projektów rozwojowych z pieniędzy rządowych USA – jaka to skala

W 2024 r. Stany Zjednoczone przeznaczyły 13,8 mld dolarów na działania humanitarne. Ta kwota stanowiła 43 proc. zarejestrowanej przez ONZ globalnej pomocy humanitarnej. W tym samym roku Komisja Europejska przeznaczyła na ten sam cel 2,6 mld dolarów, co stanowiło 8 proc. światowej pomocy.

Poszczególne agencje i operatorzy nie publikują szczegółowych list beneficjentów amerykańskiej pomocy zagranicznej. Po ostatnich decyzjach Departamentu Stanu odmawiają również udzielania dodatkowych informacji bezpośrednio grantobiorcom. W związku z tym nie jest możliwe precyzyjne określenie skali amerykańskiej pomocy zagranicznej przekazywanej polskim organizacjom pozarządowym, można ją jedynie oszacować.

Środki amerykańskiego i innych rządów kierowane są do kilku operatorów, a następnie dysponowane na konkretne projekty organizacji społecznych w poszczególnych państwach. W 2024 r. amerykańska pomoc zagraniczna stanowiła 39 proc. (137,5 mln USD) budżetu International Rescue Committee, 26 proc. (41,6 mln USD) Mercy Corps, 23 proc. (93,5 mln USA) Save the Children oraz 20 proc. (45,2 mln USD) – Danish Refugee Council.

Wszyscy wymienieni operatorzy są grantodawcami polskich organizacji społecznych działających głównie w obszarze pomocy humanitarnej oraz na rzecz uchodźców wojennych z Ukrainy. Przykładowo – środki od tych operatorów stanowiły w 2023 r. około 60 proc. z 11 mln zł dotacji, które otrzymała Fundacja Polskie Forum Migracyjne. W 2025 r. PFM miała otrzymać m.in. 866 tys. zł. na konsultacje położnicze, szkolenia dla położnych, szkoły rodzenia oraz program wizyt psychiatrycznych. Źródłem tej dotacji były Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM) i UNFPA, a dzisiaj zawieszają umowy.

W 2023 r. z zagranicznych środków publicznych spoza Unii Europejskiej korzystało 3 proc. stowarzyszeń i fundacji w Polsce. Dotacje te wynoszą 1 proc. budżetu całego sektora pozarządowego, stanowiły jednak kluczowe wsparcie dla tych organizacji pozarządowych, które podejmują działania w obszarach pomocy humanitarnej, migracji, mediów, demokracji, edukacji, równości płci i praw kobiet (*Kondycja organizacji pozarządowych 2024*, Badania Klon/Jawor, opracowanie wstępne).

Z analizy sprawozdań finansowych kilkunastu wybranych organizacji społecznych z tych sektorów wynika, że **amerykańskie dotacje składają się na około 30 proc. budżetów rocznych instytucji pozarządowych, wynoszących pomiędzy 2 a 80 mln zł.** Gros z tych środków przeznaczana jest na opłacenie personelu.

Aspekt finansowy nie mówi wszystkiego

Finansowanie i pomoc zapewniana przez amerykańskie agencje rządowe uwiarygadniała działania organizacji w oczach innych partnerów (w tym sektora prywatnego), chroniła je i wzmacniała. Brak tych funduszy osłabia siłę społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Wraz ze wstrzymaniem wsparcia pochodzącego od rządu USA traczone są nie tylko pieniądze, ale także budowane latami know-how i międzynarodowe kontakty działaczy humanitarnych, dziennikarzy, ekspertów i aktywistów.

W ostatnich latach amerykańska pomoc zagraniczna była kluczowa dla przetrwania organizacji działających na rzecz wolności mediów i wolności słowa, praworządności i praw człowieka, budowy społeczeństwa obywatelskiego i pomocy humanitarnej, w tym dla uchodźców wojennych z Ukrainy.

Nagle wstrzymanie programów amerykańskiej pomocy zagranicznej i wynikające z niego zwolnienie kluczowego personelu grożą destabilizacją globalnych sieci pomocowych, w tym w Polsce i w Ukrainie, zagrażając milionom ludzi i podważając dotychczasowy, może niedoskonały, ale działający system budowy demokratycznych społeczeństw i pomocy humanitarnej.

Rekomendacje

W tym momencie trudno zmierzyć długofalowe konsekwencje decyzji nowych władz USA. Pierwsza próba ocenienia skali i różnorodności działań realizowanych dzięki amerykańskiemu wsparciu przez polskie organizacje społeczne wskazuje, jak wiele potrzeb poszczególnych grup społecznych nie jest zaopiekowanych przez polskie państwo czy rodzimą filantropię.

Niezależnie od kolejnych decyzji w sprawie amerykańskiej pomocy zagranicznej apelujemy do polskich władz oraz instytucji europejskich, aby ten kryzysowy moment stał się punktem zwrotnym i doprowadził do wzięcia większej odpowiedzialności, również finansowej, za wyzwania z jakimi mierzą się społeczeństwa w Polsce i innych częściach Europy.

Rekomendujemy przegląd modeli i źródeł finansowania na poziomie krajowym i europejskim, ewaluację regulacji i procedur konkursowych (niewspółmiernie drobiazgowych i biurokratycznych w porównaniu z amerykańskim systemem dotacji rządowych) oraz analizę potrzeb organizacji społecznych, którym, w obliczu zniknięcia z rynku co najmniej 30 proc. finansowania – grozi zawieszenie działań.

Amerykańskie wsparcie było kluczowe dla powojennej odbudowy naszego kontynentu i dla odbudowy demokratycznych instytucji w Europie Środkowo-Wschodniej po 1989 roku. Najwyższa pora, abyśmy przestali oglądać się za siebie i wzięli sprawy w swoje ręce.

opracowanie

Zosia Lutkiewicz, Fundacja Odpowiedzialna Polityka

Szymon Rębowski, Stowarzyszenie 61

Róża Rzeplińska, Stowarzyszenie 61, t. 502344214

